

РОЗДІЛ 4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

УДК 37.013.42

Байдюк Наталія Василівна, викладач кафедри
початкової освіти, Черкаський національний
університет імені Богдана Хмельницького

ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ: МОТИВАЦІЙНО-АКСІОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ

Гендерна стратегія Європейського Союзу передбачає наскрізну інтеграцію принципу гендерної рівності у різні сфери суспільного життя, що дозволить не лише законодавчо, а й фактично збалансувати гендерні відносини у бік їх паритетності. Сучасна ситуація, що склалася в Україні (низька представленість жінок у гілках влади, насильство проти жінок), наполегливо вимагає від системи вищої освіти підготовки спеціаліста, який знає шляхи і способи подолання ситуації гендерної нерівності та здатен вирішувати практичні завдання у напрямку оптимізації гендерних взаємин. Гендерні взаємини – одна із важливих сфер соціальної взаємодії людей, тому особливої ваги набуває не лише професіоналізм фахівця, але й компетентність його як суб'єкта взаємодії з людьми різної статі, віку, національності, здатність до критичного осмислення свого професійного та особистого соціального досвіду.

Готовність до гармонізації гендерних взаємин ми визначаємо як складне професійно важливе інтегративне утворення, що формується завдяки оволодінню гендерно-орієнтованими знаннями, уміннями та навичками і визначається цінностями гендерної рівності, відповідними моральними якостями та мотивами. Важливими якісними характеристиками готовності є розуміння професійних завдань та інтерес до діяльності у сфері гендерних взаємин, поєднання професійних знань та індивідуального досвіду.

Підготовка студентів до гармонізації гендерних взаємин здійснюється у процесі загальної професійної підготовки і тому має схожі з нею компоненти: мотиви, цінності, знання, уміння. У той же час вона має власні специфічні особливості, зумовлені характером соціально-педагогічної діяльності та вимогами до особистості, що її здійснює. Структура готовності майбутніх соціальних педагогів до гармонізації гендерних взаємин у молодіжному середовищі включає наступні компоненти: мотиваційно-аксіологічний (мотиви та цінності), інформаційно-теоретичний (обізнаність із концепцією гендерного підходу, провідними гендерними теоріями та категоріями, осмислення яких дозволить ефективно здійснювати соціально-педагогічну роботу у сфері гендерних взаємин), організаційно-діяльнісний (здатність розв'язувати практичні задачі у напрямку оптимізації гендерної взаємодії за допомогою застосування професійних умінь).

Пропонуємо більш детально розглянути мотиваційно-аксіологічний компонент, який має дві складові – систему мотивів та цінностей особистості, що у своєму поєднанні забезпечують спрямованість професійної діяльності фахівця. Мотивація визначає силу зусиль, які докладаються, ступінь наполегливості у діяльності. Базовою основою мотивації є розуміння змісту своєї професії, позитивне ставлення до неї, необхідний рівень самооцінки та домагань, орієнтація на професійний та особистісний розвиток та саморозвиток [7]. У нашому випадку визначальним мотивом є прихильність майбутніх фахівців до ідеї гендерної рівності, стійкий інтерес та бажання змінити існуючу систему гендерних взаємин у суспільстві, розуміння важливості соціально-виховної функції у формуванні нової, гармонійної системи гендерних взаємовідносин. Вагомими професійними якостями є розуміння необхідності запровадження гендерної складової у соціально-педагогічну теорію

та практику, усвідомлення потреби здійснювати аналіз соціального статусу обох статей та орієнтацію на пошук паритетних і збалансованих відносин між статтями як у професійному так і в особистому відношенні. Вагому роль відіграє прагнення до самовдосконалення власної чоловічої або жіночої індивідуальності, у той час як стійка орієнтація на постійну самоосвіту забезпечить вчасну актуалізацію та оновлення інформації з гендерної проблематики.

Аксіологічна складова – це професійно-етична культура як процес створення, збереження і засвоєння цінностей, створених людством та включених у професійну діяльність. До них належать знання, ідеї, концепції, які на даний момент є значущими для суспільства. Цінності та досягнення засвоюються і створюються особистістю у процесі діяльності [7]. Ціннісні орієнтації виступають внутрішнім регулятором діяльності педагога, визначають ставлення до оточуючого світу, власної професійної діяльності та до самого себе. [6, с.35].

Провідними аксіологічними складовими виступають такі традиційні для соціальної педагогіки принципи та цінності як:

- гуманізм, що визначає пріоритет людини як особистості, її унікальність та неповторність, право на вільний розвиток і виявлення власних здібностей;
- емпатія як найважливіший прояв гуманізму, що забезпечує розуміння почуттів іншого, поважання гідності кожної людини та дотримання її права на самореалізацію;
- толерантність – здатність сприймати людей такими як вони є, незалежно від їхнього способу життя, поведінки, соціального й національного походження, статі тощо;
- повага до індивідуальних і групових відмінностей;
- відмова від дискримінації;
- прихильність до принципів соціальної справедливості, прагнення позитивних соціальних змін та вирішення індивідуально-суспільних конфліктів і подолання їх наслідків;
- готовність до соціокультурного діалогу[2; 5].

Перераховані цінності, визначені Етичним кодексом спеціалістів із соціальної роботи, тісно пов'язані із цінностями, на яких побудована ідея гендерної рівності: рівність прав, рівність можливостей та рівність результатів незалежно від статевої приналежності особи, недопущення проявів насилля та дискримінації за ознакою статі, самореалізація особистості та самовдосконалення власної чоловічої або жіночої індивідуальності, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень, забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків [4].

Успішне утвердження названих цінностей матиме суттєвий позитивний вплив на побудову гармонійних гендерних взаємовідносин.

Характеризуючи аксіологічну складову, ми вважаємо за доцільне зупинитися на таких її особливостях як:

- усвідомлення ідеї партнерства невід'ємною та обов'язковою рисою гармонійних гендерних відносин у сучасному світі, що забезпечить рівноцінність чоловіка та жінки у особистій, сімейній, соціальній, професійній сфері;
- володіння високим рівнем егалітарної свідомості, що передбачає визнання самоцінності чоловічої та жіночої індивідуальності поряд з дотриманням рівності прав, рівності можливостей та рівності результату для чоловіків та жінок [3];
- дотримування погляду на гендерні взаємини як соціально сконструйовану систему взаємодії з можливістю її реконструкції;
- готовність до толерантного сприйняття гендерних відмінностей та різноманітних проявів гендеру, статевої належності та виразності рис фемінності/маскулінності, повага до гендерних переконань, поглядів та настанов інших осіб;
- володіння достатнім рівнем гендерної чутливості, що визначається як здатність майбутніх спеціалістів соціальної сфери виявляти у повсякденній практиці приховані гендерні послання, уникати сексизму;

- конструктивно реагувати на негативні наслідки для жінок і чоловіків, що зазнають найменших проявів дискримінації за ознакою статі, визнавати прояви фактичної нерівності між статями у різноманітних проявах у всіх сферах життєдіяльності людей [1, с.157];
- здатність критично оцінювати та переосмислювати свій професійний та соціальний досвід з позиції гендерного підходу, власні гендерні установки, аналізувати свої гендерні ролі та акти поведінки;
- особисту, внутрішню готовність змінювати застарілі гендерні стереотипи, що дасть змогу сформувати нову систему гендерної взаємодії, побудовану на визнанні цінності кожної особистості, незалежно від статі;
- володіння індивідуальним досвідом егалітарної поведінки та міжстатевої взаємодії на засадах гендерної рівності, а також досвідом реалізації особистої гендерної ідентичності у різних життєво важливих сферах;
- позитивне ставлення до себе як до представника певної статі та особисте бачення перспектив саморозвитку, самореалізації потенціалу власної чоловічої/жіночої індивідуальності;
- розвиток емоційно-позитивного ставлення до шлюбно-сімейних стосунків та побудова майбутньої (або наявної) сім'ї на засадах егалітарної моделі гендерних відносин, взаємовідповідальності та взаємопідтримки [8].

Таким чином, мотиваційно-аксіологічний компонент фактично становить основу для успішного засвоєння гендерно-орієнтованих знань та спрямований на посилення прагнення майбутніх фахівців перетворювати суспільні відносини у напрямку їх гармонізації.

Література

1. Гришак С. М. Підготовка майбутніх спеціалістів соціальної сфери до реалізації ідеї гендерної рівності в професійній діяльності. : дис. канд. пед. наук : 13.00.05 / Гришак С. М. – Луганськ, 2007. – 269 с.
2. Капська А. Й. Соціальна педагогіка / А. Й. Капська. – Київ : Центр учб. літератури, 2011. – 488 с.
3. Кобелянська Л. 50/50: сучасне гендерне мислення / Л. Кобелянська, Т. Мельник. – Київ : К.І.С., 2005. – 280 с.
4. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів / Т. Марценюк. – Київ, 2014. – 65 с.
5. Семигіна Т. Етичний кодекс спеціалістів із соціальної роботи України / Т. Семигіна // Соціальна політика і соціальна робота. – 2003. – С. 16–22.
6. Симоненко В. Д. Общая и профессиональная педагогика : Учебное пособие для студентов, обучающихся по специальности «Профессиональное обучение» / В.Д. Симоненко, М.В. Ретивых. – Брянск : Изд-во Брянского государственного университета, 2003. – 174 с.
7. Слостенин В. А. Психология и педагогика: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.А. Слостенин, В.П. Каширин. – Москва : Издательский центр "Академия", 2008. – 480 с. – (7-е изд., стереотип.).
8. Терзі П. П. Формування гендерної культури студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "теорія та методика професійної освіти" / П. П Терзі. – Кіровоград, 2007. – 24 с.

УДК 159.923.2

Барчій Магдаліна Степанівна,
старший викладач кафедри психології,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Підготовка сучасних конкурентоспроможних фахівців-психологів можлива за умови цілеспрямованого формування ціннісно-сміслової сфери, оскільки зростання запитів суспільства до практичної психології зумовлює потребу у висококваліфікованих фахівцях, здатних до постійного самовдосконалення, рефлексивного управління своєю професійною діяльністю.

Професійне становлення в сучасних соціальних умовах, як зауважує І.Д. Бех, повинно починатися з формування в студентів ціннісного ставлення до майбутньої професійної